

KRITIKA ČISTE VJERE (XXXII)

Obrada pitanja smisla vjere koja slijedi nije namijenjena za one koji imaju gotove odgovore, niti za one koji sve znaju. Ova rasprava namijenjena je za 'ulu-l-elbāb, vlasnike razuma, koji znaju da ne znaju i zato pitaju da bi saznali ono što ne znaju. Ova rasprava je kritika čiste vjere. Nipošto, kritika čiste vjere nije protivjera! Kritika čiste vjere je duhovni i misaoni napor da se izmjeri moć vjere u njenoj transcendentnoj i imanentnoj pojavnosti. Kritika čistog uma izvodi se iz pitanja: Šta mogu da znam? Šta mogu da činim? I čemu mogu da se nadam? Paralelno tome, kritika čiste vjere izvodi se iz pitanja: Kako mogu da vjerujem? Kako mogu da djelujem? I kako mogu da se spasim?

Obavijest

Nastavak tekstova *Teološke dileme*: "Kritika čiste vjere", autora dr. Mustafe Cerića, reisu-l-uleme (1993.-2012.), koji su objavljivani u *Preporodu* (XXX nastavakā), od sada će biti objavljivani samo na portalu Centra za dijalog - Vesatijja: www.cdv.ba.

Molimo naše vjerne čitatelje da to uvažavaju i nastave čitati, kao i do sada u polumjesečnom izdanju. Naš cilj je da napišemo stotinu nastavaka, te da to objavimo kao knjigu, ako Bog dâ. Budite s nama na ovom putu traženja smisla čiste vjere, kao uspjeha na Ovome i spasa na Drugome svijetu!

Piše: dr. Mustafa Cerić, reisu-l-ulema (1993. - 2012.)

Vjera je zavjet (11)

CXVIII

Pravovjesnik ili krivovjesnik

Dva su zavjeta vjere u povijesti vjere bila najdramatičnija: Ibrahimov, a. s., da će žrtvovati svoga sina Ismaila i Abdulmuttalibov da će žrtvovati svog sina Abdullaha.¹ Druga dva zavjeta, onaj Zekerijaov da neće govoriti tri noći, kao znak dolaska na svijet njegovog sina Jahjaa², i onaj Merjemin da će postiti, odnosno da neće glasno govoriti, već samo išaretom prsta pokazati na svoga novorođenog sina Isaa,³ nisu tako dramatični, ali jesu zanimljivi u smislu da ukazuju na neposredni blagodarni odnos između Boga i čovjeka.

¹ Vidi nastavak: "Vjera je zavjet" (10): www.cdv.ba.

² Kur'an, 19:10.

³ Kur'an, 19: 26.

Zavjet ili obećanje kojeg je Muhammed, a. s., preuzeo da će sutra odgovoriti na pitanja, koja su mu postavili jevrejski rabini iz Medine, ima pedagoški smisao. Naime, zabrinuti zbog širenja Muhammedove rane Božanske poruke, mekkanski mušrici su poslali dvojicu svojih ljudi: al-Naddira ibn Haritha i 'Uqbah ibn Ubejja Mu'ita u Medinu da pitaju jevrejske rabine o mogućim vjerovjesničkim znakovima. "Kod njih je prva Božija knjiga i oni mogu prepoznati znakove vjerovjesništva" - govorili su mekkanski mušrici. Dvojica mekkanskih izaslanika su ispričali jevrejskim rabinima što su znali o sadržaju Muhammedovog vjerovjesništva i pitali ih šta oni misle o tome. Kao odgovor na mekkansko-mušrička pitanja ili njihovu radoznalost, medinski rabini su ih vratili u Mekku sa pitanjima Muhammedu, a. s.: *Pitajte Muhammeda ko su bili čudesni mladići u pećini; pitajte ga ko je bio kralj koji je htio vladati Istokom i Zapadom; i pitajte ga o tajni duša. Ako bude znao odgovore na ova tri pitanja, Muhammed je Božiji pravovjesnik. A ako ne bude znao, onda je krivovjesnik.*

CXIX

Božija pouka o volji i moći čovjekovoj

Po povratku iz Medini dvojice njihovih izaslanika, mekkanski mušrici nisu ni trenu oklijevali, već su odmah Muhammeda pozvali da mu postave ta tri pitanja. Ni Muhammed, a. s., nije oklijevao, već im je odmah obećao da će im na ta pitanja sutra odgovoriti. Pri tome je zaboravio reći "ako Bog dâ", ili "ako Bog hoće" (inšā'Allah). Muhamed, a. s., je bio uvjeren ili samouvjeren da će mu se ukazati Božija objava o sva tri pitanja. Ali, Božja objava je kasnila petnaestak dana. Mekkanski mušrici su na to likovali tako što su širili vijest da je Bog ili džin napustio Muhammeda. To je, zasigurno, bila jedna od teških kriza u Muhammedovoj Božanskoj misiji. No, Bog Svevišnji nije ni ostavio ni zaboravio svog Miljenika, ali mu jeste održao moralnu lekciju, koja će važiti za sva vremena, a to je da obećanje, kao zavjet vjere, mora biti popraćeno dovom za Božju volju (inšā'Allah), jer bez Božije volje ništa se na Ovome svijetu ne događa. Zato, "Muhammede, nikad više nemoj reći uradit ću to i to sutra, a da ne kažeš: **inšā'Allah!**"⁴

U tu istinu uvjerio se i Sulejman, a. s., prije Muhameda, a. s., kad je htio da u jednoj noći sto žena rodi sto dječaka za borbu na Božijem putu, ali je pri tome, kao i Muhamed, a. s., zaboravio reći (inšā'Allah), pa se rodio samo jedan dječak.⁵ Božijim emerom i Božijom voljom sve se moglo dogoditi kako su

⁴ Kur'an, 18: 22-23.

⁵ Ovo kazivanje o Sulejmanu, a. s., prenosi Buharija: *Sulejman reče: - Večeras ću obići sto žena da ih ohrabrim da rode sto dječaka za borbu na Božijem putu, ali je samo jedna žena rodila dječaka. (Vidi: Ibn Ašūr, Tefsīr: al-tahrīru ve al-tenvīru, Dār sahnūn li al-našr ve al-tevzī', Tunis, 13. tom, str. 295.).*

poželjeli i Sulejman, a. s., i Muhamed, a. s., ali nije zato što je Božija volja htjela didaktičnom metodom poučiti čovjeka da sve njegove želje i svi njegovi planovi ovise o Božijoj volji i Božijem planu. Stoga, čovjek mora imati u svojoj svijesti i na svom jeziku tu magičnu rečenicu - "ako Bog dâ", tj., "ako Bog tako hoće, bit će tako kako sam zaželio da bude i kako sam planirao da se ostvari". Dakle, i Sulejman, a. s., i Muhammed, a. s., su prošli kroz ovo iskustvo, koje je čisto ljudsko da bi čistim ljudima bila jasna poruka i pouka da im uvijek bude na umu da je njihova volja i njihova moć ovisna o volji i moći Svemoćnog.

CXX

Odgovori na tri pitanja

O tome koliko je važno kur'ansko kazivanje o ideji ovisnosti čovjekove volje i moći o Božijoj volji i moći kroz dovinski izraz (inšā'Allah), govori nam podatak da je to kazivanje stavljeno u središte Božije Knjige - Kur'ana u 18. suri *al-Kehf* (Pećina), u suri koju Alejhisselam opisuje kao svjetlo (nūr) između nebesa i Zemlje: *Onaj koji prouči suru Kehf u petak, praštaju mu se grijesi koje je počinio između dva petka*, rekao je Božiji Poslanik, a prenosi Aiša, r. a.

Dakle, ako je sura *al-Kehf* svjetlo između nebesa i Zemlje, onda je ona svjetlo (nūr), iz kojeg sija puna Božanska svjetlosna mudrost. Božijom milošću Muhammed, a. s., nije samo još jednom porazio mekkanske mušrike nego je održao moralnu lekciju i jevrejskim rabinima u Medini. Petnaest dana je bilo dovoljno da Božiji Poslanik shvati poruku i prihvati pokoru da priča o čudesnim mladićima u pećini, lutajućem moćnom vladaru na Zemlji od Istoka do Zapada, te da priča o tajni duše nije njegovo ni znanje ni iskustvu, već je to sve njemu Božije nadahnuće, koje je i izvan znanja i iskustva jevrejskih rabina u Medini.

Pećinski mladići su čudesni, ne po tome koliko su ostali u pećini i koliki je bio njihov broj s njihovim psom, već su oni čudesni po svojoj upornosti i dosljednosti da ne odustanu od ideje *tevhīda*, pa makar morali pobjeći u pećinu da bi sačuvali čistu vjeru u Jednoga Boga. Kazivanje priče o Musau, a. s., i Hidru, prije priče o Zulqarnejni,⁶ o kojem su rabini pitali Muhammeda, a. s., pretpostavljajući da on o tome ništa ne zna, Muhammedu, a. s., se daje prilika da prekori rabine na način da ih podsjeti da je didaktička priča o vašem (našem) Božijem Poslaniku Musau, a. s., i njegovom saputniku Hidru, mnogo važnija od priče o zemaljskom kralju koji je želio osvojiti svijet od Istoka do Zapada. A što se tiče treće priče o tajni duše, o tome Muhammed, a. s., nije imao ništa dodati na ono što mu je već rečeno u 17. suri *al-Isrā'*, koja je, u stvari, objavljena prije sure Kehf: *Pitaju te o duši. Reci: "Duša je Božija stvar.*

⁶ Zū-al-Qarnejna neki identificiraju s Aleksandrom Velikim, Makedonskim. To zahtijeva dodatnu elaboraciju za što ovdje nema ni prostora.

*Samo On zna sve o duši. Vama, (odnosno nama), je dato sasvim malo znanja o tome.*⁷ U stvari, jevrejski rabini u Medini su znali da nijedan Vjerovjesnik nije govorio o tajni duše, jer je to za sve njih bila i ostala tajna osim ono što im je od Boga dato da znaju kao Božija milost. Rabini su znali da ako Muhammed, a. s., progovori o duši, to bi značilo da nije u duhu vjerovjesničkog statusa.

CXXI

Dva različita ljudska karaktera

U suri *al-Kehf* govori se još i o dva različita ljudska karaktera: zahvalnom, koji je svjestan svoje ovisnosti o Božijoj milosti i nezahvalnom, koji je samouvjeren da je neovisan o Božijoj milosti, već mu je dovoljna njegova moć imetka. Iako na prvi pogled različite, ali sve priče u kur'anskoj sure Kehf imaju istu poruku, kao svjetlo između nebesa i Zemlje, kao poruka i pouka cjelokupne kur'anske mudrosti, koja je sadržana u jednoj rečenici (inšā'Allah), jer sve što nastaje, sve opstaje i sve što nestaje u svemiru, sve ovisi o ovoj magičnoj riječi (inšā'Allah), ako Bog dā, ako Bog hoće. To je istodobno i zavjet i uvjet čiste vjere.

Dakako, najviše zbog ovog Božanskog prigovora Muhamedu, a. s., u suri Kehf ideja (inšā'Allah) je duboko urezana u vjersku i kulturnu upotrebu muslimana. Međutim, kao i mnoge druge vjersko-moralne ideje tako je i ideja (inšā'Allah) izgubila svoj čisti smisao, kao izraz čiste vjere. Vjera zahtijeva da se pobožne riječi ponavljaju, ali u tome im jedan detalj, koji nije poželjan, a to je da kad se riječ više puta nesvjesno ponavlja, svijest o značenju te riječi se gubi do te mjere da može postati svoja suprotnost. To se, nažalost, danas događa sa sintagmom (inšā'Allah) u muslimanskoj svakodnevnoj vjeri i kulturi. Sintagma (inšā'Allah) najčešće nije čvrsto obećanje, nije čisti zavjet vjere, već je to obično isprika da se obećanje ne ispuni i da se zavjet vjere zaboravi. O ovom naopakom psihološkom i moralnom stanju ljudske duše valja nam govoriti u slijedećim nastavcima, ako Bog dā, (inšā'Allah).

U slijedećem nastavku:

Vjera je zavjet (12)

⁷ Kur'an, 17:85.